

DOI <https://doi.org/10.30929/2307-9770.2022.10.01.02>
UDC 372.881.111.1:378.147:377

Strategies to Improve Student Engagement During Online Foreign Language Lessons

Shchekhlova A.*, Harkusha O.

National University of Food Technologies, Kyiv, Ukraine

Received: 18.01.2022

Accepted: 22.03.2022

Abstract. The article is devoted to the aspects of student engagement during distance learning. This study aims to identify the impact of individual strategies and using ongoing feedback to improve student engagement. The study identifies the role that distance platforms and technologies now play in education and the potential they have for student engagement as one influential factor. The article conceptualizes the basic notions associated with the term "engagement", namely, it defines the process of engagement, characterizes the interpretation of the concept of student engagement in practice, and provides studies of positive indicators of student engagement. Particular attention is paid to the importance of using constant feedback to improve teaching processes. It is noted that the process of student engagement can be facilitated by such factors as authenticity (the task is related to the real life), social interaction (communication with the teacher or classmates for a proper feedback), support for learning (the necessary resources, time and feedback should be available), interest (assignments should be designed according to the interests of students), autonomy (control of students in the learning process and their learning approaches), task complexity (assignments should be designed slightly beyond the abilities of students so that they are aware of the need for efforts to successfully complete the task). It has been found that time management and organizational skills are the key skills for the success of student engagement during distance learning. It has been proven that time and effort are the basis on which a cognitive result is built through the engagement, because if the student is not engaged, understanding and mastering the content, as well as long-term retention and transmission of the learned material is unlikely to occur. For those who teach and design online classes, it is important to be aware of the psychosocial and structural factors that influence student engagement. Based on the information presented, the implications of further theoretical research on student engagement and its relationship with e-learning educational technologies are discussed.

Key words: distance learning; facilitator; integration of values; virtual gallery; discourse; online board; formative assessment.

Стратегії покращення залученості студентів під час онлайн занять з іноземної мови

Щеглова А. О., Гаркуша О. О.

Національний університет харчових технологій, Київ, Україна

Анотація. Стаття присвячена аспектам залученості студентів під час дистанційного навчання. Дане дослідження спрямоване на виявлення впливу окремих стратегій та використання постійного зворотного зв'язку для покращення залученості студентів. У ході дослідження визначається роль, яку дистанційні платформи та технології зараз відіграють в освіті, і потенціал, який вони мають для залучення студентів, як один впливовий фактор. Стаття концептуалізує основні поняття, які пов'язані із терміном «залученість», а саме дає визначення процесу залученості, характеризує інтерпретації концепції залученості студентів на практиці, надає дослідження позитивних показників залученості студентів. Особливу увагу зосереджено на питанні важливості використання постійного зворотного зв'язку для вдосконалення та покращення викладання. Зазначено, що процес залученості студентів може бути полегшено за допомогою таких факторів, як автентичність (завдання пов'язане з їхнім реальним життям), соціальна взаємодія (спілкування з викладачем чи одногрупниками для отримання належного зворотного зв'язку), підтримка навчання (необхідні ресурси, час та зворотній зв'язок

* **Corresponding Author:** Shchekhlova Alla. E-mail: alla2704@i.ua
National university of food technologies, Volodymyrska Street, 68, Kyiv, Ukraine, 01033.

Відповідальний автор: Щеглова Алла Олександрівна. E-mail: alla2704@i.ua
Національний університет харчових технологій, вул. Володимирська, 68, місто Київ, Україна, 01033.

повинні бути доступними), інтерес (завдання повинні бути розроблені відповідно до інтересів студентів), автономія (контроль студентів у процесі навчання та їх підходів до навчання), складність завдання (завдання мають бути розроблені трохи за межами можливостей студентів, щоб вони усвідомлювали необхідність докладання зусиль для успішного виконання завдання). З'ясовано, що керування часом та організаційні здібності є ключовими навичками для успіху залученості студентів під час дистанційного навчання. Доведено, що час і зусилля є основою, на якій будується когнітивний результат шляхом залучення студентів, адже якщо студент не залучений, розуміння та оволодіння змістом, а також довгострокове збереження та передача засвоєного матеріалу є малоімовірними. Для тих, хто викладає та розробляє онлайн заняття, важливо знати психосоціальні та структурні фактори, які впливають на залученість студентів. На основі поданої інформації обговорюються наслідки для подальших теоретичних досліджень залученості студентів та їх зв'язку з освітніми технологіями е-навчання.

Ключові слова: дистанційне навчання; фасилітатор; інтеграція цінностей; віртуальна галерея; дискурс; віртуальна дошка; формуюче оцінювання.

Стратегії удлущення вовлеченности студентів во время онлайн занятій по иностранному языку

Щеглова А. А., Гаркуша Е. А.

Национальный университет пищевых технологий, Киев, Украина

Аннотация. Статья посвящена аспектам вовлеченности студентов во время дистанционного обучения. Данное исследование направлено на выявление влияния отдельных стратегий и использование постоянной обратной связи для улучшения вовлеченности студентов. В ходе исследования определяется роль, которую дистанционные платформы и технологии сейчас играют в образовании, и потенциал, который они имеют для привлечения студентов, как один влиятельный фактор. Статья концептуализирует основные понятия, связанные с термином «вовлеченность», а именно дает определение процесса вовлеченности, характеризует интерпретации концепции вовлеченности студентов на практике, дает исследования положительных показателей вовлеченности студентов. Особое внимание уделяется вопросу важности использования постоянной обратной связи для совершенствования и улучшения преподавания. Отмечено, что процесс вовлеченности студентов может быть облегчен с помощью таких факторов, как аутентичность (задача связана с их реальной жизнью), социальное взаимодействие (общение с преподавателем или одноклассниками для получения должной обратной связи), поддержка обучения (необходимые ресурсы, время и обратная связь должны быть доступны), интерес (задания должны быть разработаны в соответствии с интересами студентов), автономия (контроль студентов в процессе обучения и их подходов к обучению), сложность задачи (задания должны быть разработаны немного за пределами возможностей студентов, чтобы они осознавали необходимость приложения усилий для успешного выполнения задания). Установлено, что управление временем и организационные способности являются ключевыми навыками для успеха вовлеченности студентов во время дистанционного обучения. Доказано, что время и усилия являются основой, на которой строится когнитивный результат путем вовлечения студентов, ведь если студент не вовлечен, понимание и овладение содержанием, а также долгосрочное сохранение и передача усвоенного материала маловероятны. Для тех, кто преподает и разрабатывает онлайн занятия, важно знать психосоциальные и структурные факторы, влияющие на вовлеченность студентов. На основе представленной информации обсуждаются последствия дальнейших теоретических исследований вовлеченности студентов и их связи с образовательными технологиями е-обучения.

Ключевые слова: дистанционное обучение; фасилитатор; интеграция ценностей; виртуальная галерея; дискурс; виртуальная доска; формирующее оценивание.

I Вступ

Спостерігається тенденція розвитку дистанційної освіти у світі, оскільки вона надає доступ до освітніх можливостей у гнучкий спосіб студентам з різних регіонів, які часто не можуть отримати доступ до вищої освіти іншим способом. Широкому впровадженню онлайн навчання сприяє також пандемія. Як і більшість методів навчання, е-навчання також має свої позитивні та негативні сторони. Розшифровка та розуміння цих позитивних і негативних моментів допоможе викладачам у створенні стратегій для більш ефективного проведення занять, забезпечуючи безперебійний навчальний процес для студентів.

Дослідження свідчать про те, що на успішність онлайн залученості студентів впливає низка психосоціальних факторів, таких як спільнота однолітків, зацікавлений педагог, впевненість чи самоефективність, а також структурні фактори, такі як життєве навантаження та дизайн курсу чи заняття

[6]. Найскладнішим аспектом онлайн навчання є збалансування навчання з іншими цінними та тривалими зобов'язаннями. Це узгоджується з попередніми дослідженнями, які виявили, що спроби виконувати декілька ролей і жонгливання професійним, сімейним, соціальним та навчальним контекстом можуть викликати у студентів значний стрес. Вже доведено, що студенти, які навчаються дистанційно, більш вразливі до виснаження [19; 24]. Нижчий рівень успішності таких студентів може бути пов'язаний з проблемами з управлінням часом і життєвим навантаженням, нереалістичними очікуваннями, відчуттям ізоляції та сприйняттям того, що їх менш цінує інституційна культура [17; 18; 20].

Значна кількість досліджень демонструє, що освітні технології можуть якісно підтримувати залученість студентів під час е-навчання. Існує позитивний зв'язок між використанням технологій навчання, залученістю студентів і результатами навчання [9]. Термін «залученість студентів» в загальних рисах відноситься до зусиль і відданості, які студенти вкладають у своє навчання, залученість розглядається також як спосіб активного та спільного навчання, рівень академічного завдання, взаємодія між студентами.

Розвиток вищої освіти має продовжуватися таким чином, щоб сприяти ефективним формам залученості студентів. Це особливо важливо щодо онлайн навчання. Корисно враховувати роль, яку рефлексивність відіграє у залученості студентів. Врахування ролі, яку рефлексивність відіграє у залученні студентів, означає, що ми можемо розглядати студентів як самостійних особистостей, беручи до уваги структурні впливи [5; 11]. Середовище дистанційного навчання формує конкретні завдання та соціальні відносини, і, таким чином, очікується, що рефлексивність матиме певні профілі. Існує можливість дисонансу між рефлексивним профілем студента та вимогами середовища навчання. Такий дисонанс можна подолати за допомогою цілеспрямованих втручань. Наприклад, соціальні практики, які розвивають взаємопорозуміння в асинхронних онлайн дискусіях, можна було б спеціально практикувати серед студентів. Тим часом роль викладачів як фасилітаторів полягає в підтримці студентів у розробці та використанні цих практик, а також у приверненні їх уваги до рефлексивності, яка лежить в їх основі [14; 22].

Крім того, на онлайн залученість студентів особливо впливає почуття причетності, яке потребує навмисно організованих, різноманітних можливостей для спілкування з іншими, щоб вираження, розвиток, толерантність та визнання різноманітної особистості студентів частково компенсували будь-який недолік, який відчувається через відсутність фізичної присутності [8; 10]. Два фактори, які можуть підтримати розвиток почуття залученості та приналежності в студентів, — це встановлення соціальної присутності та високий рівень взаємодії в курсі. Розвиток соціальної присутності в курсі дає студентам більше відчуття зв'язку один з одним, викладачем і курсом [12]. Взаємодії та соціальній присутності можна сприяти за допомогою дизайну курсу, який сприяє активному спілкуванню між студентами та викладачами посередництвом асинхронних дискусійних форумів та синхронних стратегій.

Посилення активного пізнання та покращення академічної успішності на онлайн заняттях з іноземної мови шляхом залученості пояснює актуальність даної теми.

Поняття залученості студентів досліджувалося різними вітчизняними і закордонними вченими та науковцями [3; 4; 7]. Багато досліджень з даної проблематики встановили, що залученість стимулює лінгвістичний, когнітивний та соціальний розвиток здобувачів вищої освіти [23; 25; 28].

Мета роботи: охарактеризувати значення концепції залученості студентів під час онлайн занять з іноземної мови, представивши її інтерпретацію на практиці, а саме аналізуючи впровадження синхронних та асинхронних стратегій і використання постійного зворотного зв'язку для покращення рівня залученості в е-навчанні.

II Матеріал і методи дослідження

В освітній галузі залученість студентів означає ступінь уваги, зацікавленості, інтересу, оптимізму, які студенти виявляють під час навчання, що в свою чергу поширюється на рівень мотивації, який вони мають, щоб отримувати знання та робити успіхи у навчанні. Концепція залученості студентів ґрунтується на переконанні, що навчання покращується, коли студенти допитливі, зацікавлені чи натхненні, і що навчання має тенденцію страждати, коли студентам нудно, чи вони почуваються незадоволено. Отже, покращення залученості студентів є загальною навчальною метою.

Термін «залученість студентів» набув популярності за останні десятиліття внаслідок ширшого розуміння ролі, яку відіграють певні інтелектуальні, емоційні, поведінкові, фізичні та соціальні фактори в процесі навчання та соціальному розвитку. Різноманітні дослідження щодо навчання виявили зв'язок між так званими «некогнітивними факторами» або «некогнітивними навичками» (наприклад, мотивація, інтерес, цікавість, відповідальність, рішучість, наполегливість, ставлення, робочі звички, саморегуляція, соціальні навички тощо) та «когнітивні» результати навчання (наприклад, покращення академічної успішності, результати тестів, запам'ятовування інформації, набуття практичних навичок тощо) [3].

Концепція залученості студентів зазвичай виникає, коли викладачі обговорюють або визначають пріоритети освітніх стратегій і методів навчання, які враховують фактори розвитку, інтелектуальні, емоційні, поведінкові, фізичні та соціальні фактори, які або сприяють навчанню студентів або знижують його ефективність. (рис. 1).

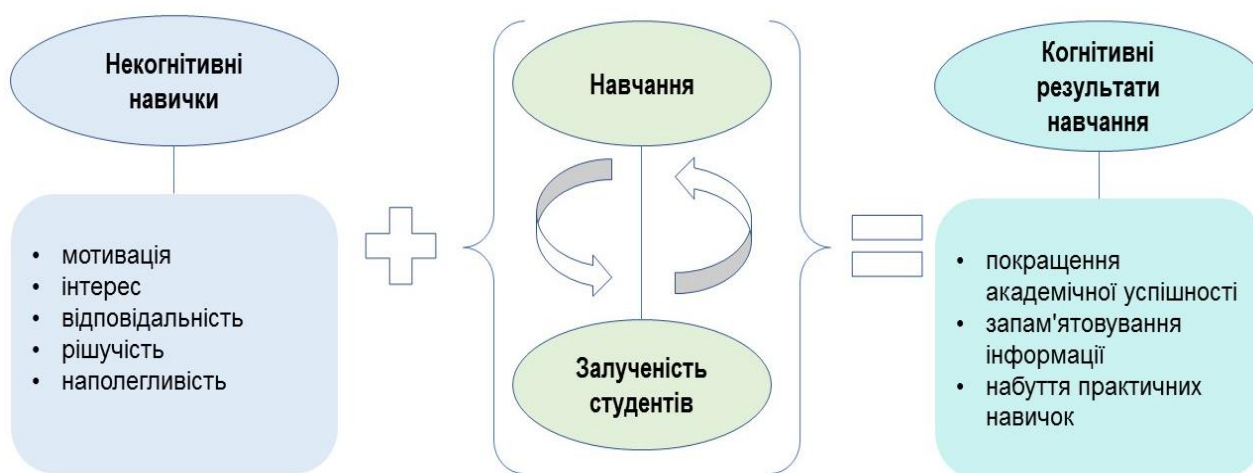

Рис. 1. Структура факторів впливу на когнітивні результати навчання

Існують також різні погляди на залученість студентів та інтерпретацію даного феномену. Наприклад, відвідування занять, уважне слухання, участь в дискусіях, своєчасне виконання роботи та дотримання правил і вказівок можуть сприйматися як форми залученості, тоді як з іншого боку дане поняття можна значною мірою розуміти в термінах внутрішніх станів, таких як ентузіазм, зацікавленість, оптимізм, мотивація.

Хоча концепція залученості студентів здається простою, на практиці вона може приймати досить складні форми. На рис. 2 наведені аспекти інтерпретації залученості студентів на заняттях з іноземної мови.

Інтелектуальна залученість: щоб підвищити залученість студентів до занять, викладачі можуть створювати такі завдання чи проекти, які відповідають інтересам студентів або стимулюють їхню допитливість. Наприклад, можна дати студентам більше вибору щодо тем, про які вони просять написати, або дозволити їм вибрати спосіб дослідження теми або продемонструвати те, чого вони навчилися (деякі студенти можуть написати есе, інші можуть створити короткий відео- чи аудіо документальний фільм, а треті можуть створити мультимедійну презентацію). У цих випадках розпалювання цікавості студентів може збільшити залученість до процесу навчання.

Емоційна залученість: педагоги можуть використовувати різноманітні стратегії для стимулювання позитивних емоцій у студентів, які полегшать процес навчання, мінімізують негативну поведінку. Наприклад, навчальне середовище може бути перероблене, щоб зробити його більш сприятливим для навчання - рекомендується стежити за настроєм студентів і запитувати їх, як вони почуваються, надавати додаткові консультації за необхідністю, пропонувати опції наставництва з боку однолітків або інші послуги, які як правило, прагнуть до надання студентам необхідної підтримки, щоб досягти успіху в навчанні та відчувати себе позитивно, оптимістично і радіти результатам навчання. Наприклад, такі стратегії, як поради, спрямовані на побудову міцніших стосунків між педагогом та студентами. Основна теорія полягає в тому, що студенти матимуть більше шансів досягти успіху, якщо педагог буде регулярно

розпитувати їх про академічні та неакадемічні питання, даючи поради та цікавившись позаурочним життям, особистими вподобаннями, майбутніми прагненнями, а також чіткими проблемами та потребами в навчанні.

Рис. 2. Інтерпретації залученості студентів на заняттях з іноземної мови

Поведінкова залученість виражається через встановлення педагогами розпорядку під час заняття, використання послідовних підказок або призначенням студентам ролей, які сприяють більш сприятливому навчанню. Можуть бути встановлені послідовні процедури, які допомагають студентам постійно залишатися задіяними під час заняття. Наприклад, група може регулярно розбиватися на менші підгрупи, або викладач може по черзі просити студентів виконувати певну діяльність. Вводячи варіації в рутину заняття, викладачі можуть зменшити монотонність і потенційну відокремленість, які можуть виникнути, коли студенти виконують подібні завдання протягом тривалого періоду часу. Дослідження підтверджують, що різноманітність та новизна можуть стимулювати й покращувати навчання.

Соціальна залученість на заняттях проявляється через використання різноманітних стратегій для стимулювання взаємодії через соціальні взаємозв'язки. Наприклад, студенти можуть бути об'єднані в пари або згруповані для спільної роботи над проектами, або викладачі можуть створювати академічні змагання, в яких змагаються студенти, наприклад, дружнє змагання, в якому команди студентів розробляють план, щоб виконати конкретне завдання за найкоротший проміжок часу. Академічні та спільні навчальні заходи, такі як дебатні команди, клуби за інтересами та наукові семінари, також об'єднують досвід навчання та соціальні взаємодії. Крім того, такі стратегії, як демонстрація навчання або підсумкові проекти, можуть вимагати від студентів публічних презентацій своїх робіт.

Культурна залученість суттєво демонструється через вживання активних заходів, спрямованих на те, щоб студенти з різним культурним походженням відчували себе бажаними, прийнятими, цінними та в безпеці. Навчальні заходи можуть включати виконання пісень іноземною мовою, розіграш наближених до реальності ситуацій із повсякденного життя, а навчальні матеріали, які використовуються під час онлайн занять, можуть відображати культурне розмаїття студентської спільноти. Загальна мета таких стратегій полягає у тому, щоб зменшити відчуття розгубленості, відчуженості, відокремленості, які можуть відчувати деякі студенти, і таким чином збільшити їхню участь у навчальній діяльності.

Віртуальне заняття характеризується не лише набором позитивних характеристик та зручностей для обох сторін навчального процесу, але і втратою великої частини інформації. Дуже складно зрозуміти,

чи студент виглядає розгубленим, тому що він не розуміє матеріал або тому, що не може зрозуміти, як увімкнути звук у Zoom. Постає чимало запитань про значення зорового контакту між учасниками навчального процесу. Якщо студент не чує викладача, простий спосіб говорити голосніше нічого не вирішить, якщо не витратити кілька секунд на визначення джерела проблеми.

Існують додаткові обмеження в онлайн-середовищі. Викладачі не можуть ходити по аудиторії, щоб подивитися на роботу студентів і перевірити прогрес. Якщо студент відчуває затримку в мережі, йому може бути некомфортно просити викладача зробити паузу, поки він вирішує свої технічні проблеми. І викладач мало що може зробити, якщо студенти відволікаються на фактори оточуючого середовища у фоновому режимі. Викладачі знайомі з використанням зворотного зв'язку студентів для покращення навчання — загальновідомого як формуюче оцінювання. Але вони, як правило, зосереджуються на тому, наскільки добре студенти розуміють матеріал, а не на тому, наскільки добре вони можуть отримати доступ до матеріалу. Ця відмінність є важливою, адже збирання даних про те, наскільки добре проводилися їхні заняття чи курси, визначає, що працює добре, а що потрібно вдосконалити.

Важливим елементом у розробці продуктивного віртуального заняття є спосіб, у який викладачі збирають дані про курс або працюють з наявними даними оцінювання, розмірковують над тим, як покращити свої заняття чи курс, і вносять зміни.

Іншими словами, викладачі високоефективних онлайн занять зчитують віртуальне заняття та збирають відгуки не лише для того, щоб оцінити, наскільки добре студенти розуміють матеріал, але й для того, щоб визначити будь-які перешкоди, які можуть завадити їм повноцінно брати участь. Щоб зібрати такі дані, не потрібно створювати опитування студентів з нуля. Існують готові шаблони питань, які охоплюють і доступ до технологій, і участь студентів та способи їх підтримки під час пандемії. Це може допомогти чітко визначити, що ціль опитування полягає в тому, щоб зібрати відгуки про те, наскільки добре студенти можуть брати участь в онлайн-навчанні, щоб вони розуміли, що їх за цей крок не будуть оцінювати або не покарають, якщо вони вкажуть на якісь проблеми. Питання щодо доступу до технологій слід задавати регулярно, щоб гарантувати, що будь-які проблеми швидко вирішуються.

Щоб отримати зворотній зв'язок у реальному часі під час відеоконференції (наприклад, Zoom), можна швидко перевірити, чи є у студентів запитання чи проблеми через зручну функцію невербального зворотного зв'язку. Перш ніж розпочати заняття, можна попросити своїх студентів поставити відображення відповідної піктограми, якщо вони готові почати, щоб була можливість швидко оцінити, чи потрібно їм більше часу, щоб налаштувати аудіо або увійти в систему керування навчанням.

Системи керування навчанням мають дошки для обговорень та запитань як вбудовані інструменти. Для полегшення збору зворотного зв'язку на занятті до більшості систем керування навчанням можна інтегрувати такі додатки, як Pear Deck, Edpuzzle і Seesaw. Вирішальне значення в дизайні таких систем керування навчанням має емпатія, тобто здатність людини розуміти в якому стані або ситуації знаходиться інша людина. Таким чином, якщо викладач поставить себе на місце своїх студентів, то питання важливості аспектів зворотного зв'язку та його кращої організації стане ще більш очевидним.

Flipgrid — популярна платформа для обміну відео, яка дозволяє викладачам створювати підказку, на яку студенти можуть відповісти за допомогою короткого відео, що робить її цінним інструментом для збору відгуків у неформальний, інтерактивний спосіб. Дослідження показують, що Flipgrid може підвищити у студентів відчуття зв'язку в онлайн-класі, підвищуючи їх готовність звернутися за допомогою.

Звертання до формуючого оцінювання дозволяє викладачам керувати робочим навантаженням, надаючи стислий, дієвий зворотний зв'язок, який може визначити, які студенти потребують додаткової підтримки.

III Результати

Досліджуючи шляхи покращення залученості студентів на онлайн заняттях з іноземної мови виявлено, що у кожному колективі є студенти, які завжди демонструють активність, і ті, які вагаються через низку причин:

- 1) типова поведінка інтроверта;
- 2) схильність до обдумування перед виконанням відповідної дії;
- 3) вплив зовнішніх факторів об'єктивно-суб'єктивного характеру.

Ці аспекти стримують процес залученості студентів до обговорення, а під час дистанційного навчання проблеми із залученням студентів до участі в активних видах діяльності посилюються.

Додаткові комунікаційні бар'єри можуть виникати через те, що при використанні цифрових платформ складно зрозуміти як трактувати такі важливі елементи дискурсу, як мова тіла та вираз обличчя людини. Пожвавленим обговоренням онлайн часто заважають непостійність у доступі студентів до технологій та проблеми з конфіденційністю, тому в умовах пандемії багатьом викладачам довелося покладатися на те, що студенти подають роботу через ізольовані канали зв'язку, наприклад, електронною поштою. Виявляється, щоб мотивувати студентів долучитися до віртуальних занять, потрібно докласти зусиль. Незважаючи на той факт, що сучасне покоління з легкістю опановує нові технології, вони ще більше потребують особистої підтримки та запевнення, які можна отримати лише від викладача, який в даному контексті виступає фасилітатором.

В ході дослідження було з'ясовано, що можна сприяти розвитку покращення залученості студентів до обговорення та участі в онлайн навчанні, інтеграції цінностей студентів та викладача шляхом використання синхронних та асинхронних стратегій.

Для синхронного навчання гарним способом виступає переведення традиційних стратегій обговорення аудиторного формату офлайн на відеочати в прямому ефірі, де цифрові інструменти допомагають активізувати участь серед студентів:

1. Створення схеми обговорення є успішною стратегією залучення до активностей на занятті. Наприклад, під час дистанційного навчання через Google Meet чи Zoom перед заняттям у прямому ефірі студенти самостійно відповідають на запитання, а потім діляться своїми відповідями на початку зустрічі, що слугує відправною точкою для більш широкого обговорення на занятті. Поки студенти ведуть бесіду на відео, один із них слухає і малює лінії на аркуші паперу, відстежуючи хід розмови, в результаті чого утворюється схема. Наприкінці обговорення студент ділиться малюнком на відео, а потім просить студентів поміркувати про досвід і те, що вони дізналися про те, хто говорив, хто слухав, а хто спирався на ідеї інших. Даний спосіб взаємодії допомагає не лише залучити студентів, які мають певні технічні проблеми, але і сприяє налагодженню взаєморозуміння.

2. Використання інтерфейсу програмного забезпечення проведення заняття для перевірки розуміння почутого матеріалу та з метою підштовхнути студентів до того, щоб вони більше залучалися до змісту. Наприклад, можна використовувати функцію чату Google, щоб ставити запитання та відповідати на них на основі прослуханого аудіо чи після перегляду відео, або вводити заздалегідь обумовлені смайли чи реакції, щоб показати чи зрозуміли студенти питання чи завдання. Ще одним способом може бути ввід «Т» або «F» для правдивих і хибних питань або стверджень, чи написання повних речень у відповідь на запитання. Набір відповідей також забезпечує багато практики покращення навичок письма та сприяє розвитку моторики та візуальної пам'яті. Для створення структури відповідей, необхідно направляти своїх студентів до вироблення уніфікованих норм щодо використання функцій інтерфейсу.

3. Модифікація відомого телешоу до дидактичних потреб для комфортної роботи студентів в Інтернеті, трансформуючи його в діяльність «Думайте, пишіть, діліться». Під час підготовки до заняття викладач просить студентів знайти фотографію, картину або малюнок, які представляють зв'язок з темою, яка висвітлюється на занятті, і самостійно відповісти на попередньо підготовлені запитання (На що ми дивимося? Що змушує вас так говорити? Що ви помічаєте (бачите, відчуваєте, знаєте)? Що ще ми можемо розкрити? Що вас дивує?), перш ніж обговорювати їх на занятті онлайн. Це допомагає зробити атмосферу віртуального навчання більш сприятливою для тих студентів, кому незапланована участь може виявитися складною.

4. Адаптація стратегії спільного навчання до Zoom, за якої студенти працюють разом, щоб вирішити проблему або відповісти на запитання щодо призначеного завдання. Ця стратегія вимагає, щоб студенти думали окремо над темою або відповідали на запитання і ділитися ідеями з однокласниками. Обговорення з партнером максимізує участь, концентрує увагу та залучає студентів до розуміння матеріалу. Проведення більшої кількості навчальних занять на основі творчих та пошукових проєктів студентів і надання їм більшої самостійності щодо завдань природно заохочує до більш насичених дискусій у віртуальному навчанні. Якщо давати студентам якомога більше свободи експериментувати, досліджувати та реалізовувати інтереси в тій області контенту, яка є для них цікавою та актуальною, то

вони неминуче мають багато чого сказати. Отже, адаптація цієї стратегії до Zoom проходить таким чином: студенти отримують підказку, їх розділяють на групи, а потім розміщують в кімнатах для обговорення та запису своїх відповідей у спільний документ Google, що дозволяє студентам поділитися своїми думками у письмовій формі або вголос. Оскільки викладач часто фізично не може бути присутнім у кожній кімнаті, щоб слухати розмови, допоможе в цьому записаний документ Google. Після того, як учасники діалогу повертаються до загальної онлайн кімнати, бажаючи з кожної групи можуть поділитися своїми відповідями з усіма.

5. Для стимуляції більш глибокого обговорення та цілеспрямованого пояснення понять та правил під час дистанційного навчання гарною практикою є поєднання асинхронного та синхронного підходів, де новий контент викладається асинхронно за допомогою записаних відео та онлайн заходів. На початку заняття студенти коротко підсумовують концепції, які вони вивчили разом, а потім студентів розділяють на кімнати (breakout rooms in Zoom) для розв'язання відповідних проблем у малих групах. Такий підхід дозволяє витратити менше часу на занятті на безпосередні інструктажі, а слухання учнів на початку заняття та в малих групах допомагає визначити, де студенти відчують труднощі.

Хоча синхронні дискусії виявляються більш захоплюючими для багатьох студентів та викладачів, оскільки вони нагадують традиційне заняття в аудиторному форматі, було виявлено, що асинхронні дискусії є більш справедливими, оскільки вони дають можливість брати участь студентам із низькою пропускну здатністю, які мають технічні обмеження або відчують незручність при взаємодії з великою кількістю учасників:

1. Онлайн-форуми підкріплюють створення прямого діалогу між учасниками, наприклад, функція запитань у Google Classroom змушує студентів реагувати на прочитане та на підказки для обговорення під час дистанційного навчання. Коли кожен студент коментує, викладач відповідає уточнювальними запитаннями, щоб створити прямий діалог, а також просить кожного студента відповісти принаймні на два коментарі своїх одногрупників, щоб створити ширшу базу для обговорення.

Використання віртуальних дошок для співпраці (Nearpod Collaborate, Flipgrid) сприяє можливості для студентів поділитися зображеннями або написати відповідь, щоб показати, що вони дізналися про прочитане чи побачене, надихнути на спілкування та роздуми серед одногрупників.

2. Трансформація мозкового штурму в режим онлайн дозволяє зберігати відчуття спільноти в групі навіть при віртуальному оточенні. Коли мозковий штурм проводиться в традиційному аудиторному форматі, невеликі групи студентів пересуваються по аудиторії до різних підгруп, щоб відповісти на підказки, а також переглянути та доповнити відповіді кожної групи.

Щоб втілити цей підхід онлайн, студентів розділяємо на групи та створюємо спільні документи Google або серію слайдів Google для підказок/запитань. Кожна група залишає свої думки під запитаннями до призначеної дати, а потім коментує відповіді інших груп наступного дня.

3. Прогулянки по віртуальній галереї дають студентам можливість переглядати проекти своїх одногрупників, навчаючись один у одного, та вчитися давати відгук. Після представлення своїх власних проектів за допомогою п'ятихвилинних презентацій чи скрінкастів, вони повинні дати відгук принаймні двом іншим студентам щодо їхніх робіт. Використовуючи таблиці Google, студенти дають відгук своїм одноліткам, відповідаючи на питання-підказки (Що мені сподобалося в цій презентації? Що нового я дізнався з цієї теми? Що мене здивувало в цій темі?) Онлайн формат надає кожному студенту можливість побачити роботу своїх однолітків і, роздумуючи глибше, оцінити їх.

Отже, комплексне поєднання стратегій синхронного та асинхронного характеру сприяє формуванню максимального рівня залученості студентів до активностей на онлайн заняттях з іноземної мови.

IV Обговорення

Аналіз досліджень дозволив виявити, що концепція залученості студентів стала певним викликом для викладачів та дослідників, оскільки тривають дискусії щодо її природи та складності, а також критика щодо глибини та широти теоретизування та операціоналізації в рамках емпіричного дослідження [28, 155].

Ми згодні з авторами, які вважають, що роль, яку цифрові технології відіграють у впливі на залученість студентів, є особливою сферою інтересу, оскільки вона стала центральною ознакою в

освітньому досвіді студентів.[12, 530]. Зростає визнання важливості цифрової грамотності та навичок інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) як доказової бази потенціалу технологій для підвищення самоефективності, саморегулювання та залучення до ширшої освітньої спільноти [23, 165].

Однак у сфері освітніх технологій бракує теоретичних вказівок: операціоналізація та розуміння залученості студентів є особливою проблемою [8; 10; 25]. Хоча вже активно досліджується взаємозв'язок між залученістю та освітніми технологіями, емпіричні дані обмежені контекстами неформального навчання та онлайн-навчанням у вищій школі [9; 11].

Доведено, що залучення не відбувається ізольовано, скоріше, на нього впливають багато контекстуальних факторів, і дуже важливо, щоб ці більш широкі впливи враховувалися під час вивчення рівня залученості студентів [20].

Розглядаючи ширший соціально-культурний контекст, який впливає на залученість студентів, можна отримати більш цілісне та чіткіше розуміння концепції, що дасть викладачам більше уявлень про те, як надалі розвивати зацікавленість і в кінцевому підсумку покращити когнітивні результати студентів [23, 34].

Як показують дослідження, існує безліч факторів, які впливають на залученість студентів в рамках дистанційного навчання при використанні технологій. Доступ студентів до технологій є проблемою, яка також може вплинути на їх рівень впевненості та попередній рівень досвіду. [4; 7].

Створення навчального середовища, у якому студенти можуть взаємодіяти разом з іншими для побудови ефективних стосунків з однолітками — надзвичайно цінне для покращення залученості. Було виявлено, що студенти, які активно співпрацюють у груповому просторі, як частина підходу перевернутого навчання, відчують підвищену впевненість і мають більші досягнення. Взаємодія з однолітками, а також значення, надане їй, тісно пов'язані з тим, як навчальна діяльність та цифрові інструменти розроблені та використовуються в рамках курсу.

Проведене нами опитування студентів щодо використання технологій та порівняння їх успішності після онлайн занять виділило той факт, що надання ґрунтовних і чітких пояснень того, як технологія має використовуватися, включаючи акцент на використанні ІКТ для самостійного навчання та пояснення чому вони використовуються в певних умовах курсу є необхідним, щоб забезпечити залученість студентів.

Майже аналогічні результати опитування були отримані іншими дослідниками, зокрема К. Л. Бугайчук та І. В. Грушина також додають, що надання регулярного, персоналізованого, чіткого та конструктивного зворотного зв'язку також може підвищити залученість та впливати на активність в онлайн дискусіях. [27; 10].

Ми згодні з твердженням вчених, що коли студенти встановлюють тісний зв'язок зі своїми викладачами, вони задовольняють свою потребу розвитку та відчутті належності до суспільства. Ці зв'язки можливі та необхідні незалежно від того, чи проводиться заняття онлайн чи в аудиторному форматі.

З іншого боку, як показують дослідження [5; 9], рівень залученості студентів у процесі е-навчання вказує на необхідність вдосконалення електронних курсів та підходів до навчання іноземної мови в онлайн середовищі.

V Висновки

Із введенням дистанційного навчання в Україні з'являються нові виклики в рамках дидактичних підходів до навчального процесу в закладах вищої освіти. Викладачі вважають, що розвиток та підтримка залученості студентів під час онлайн занять стає складним завданням сьогодення. Стверджується, що викладачі повинні виділяти освітні цілі, щоб врахувати можливості та вимоги студентів, а потім заохочувати їх до виконання завдань. Дана стаття доводить, що позитивне спілкування педагога та студентів і постійний зворотній зв'язок може призвести до досягнення необхідного рівня залученості студентів для покращення результатів навчання та соціалізації, важливість якої ще більше усвідомлюється після широкого розповсюдження онлайн викладання.

Проаналізувавши вплив постійної підтримки викладача під час дистанційного навчання, ми дійшли висновку, що важливим елементом для зацікавленості студентів є інтеграція освітніх технологій, які пов'язані із реальним життям. У цьому контексті надання студентам можливостей активно залучатися до свого навчання через діяльність і вибір технологій, а також через спільну діяльність, може підвищити

залученість. Правильна взаємодія з технологіями та їх застосування, а також надання студентам можливості для активної участі сприяє покращенню їх залученості.

В умовах електронного навчання важливо розуміти, що і студенти, і педагоги стикаються з невизначеністю, коли маємо справу з чимось новим на невідомим, але саме це допомагає зосередитися на певних речах і зрозуміти, що сучасне заняття – це більше, ніж обмін інформацією, це також цифровий простір для навчання та співпраці.

Оскільки викладачі розробляють онлайн матеріали, кожен аспект навчального контенту та дизайну програмного забезпечення має бути продуманим та обґрунтованим для налагодження залученості кожного учасника навчального процесу.

Отже, лише змішана стратегія з великою кількістю практики та зворотного зв'язку може природньо сприяти інтеграції та забезпечити необхідний рівень залученості студентів під час онлайн занять з іноземної мови.

Приймаючи до уваги діапазон впливу різних факторів на залученість студентів, перспективою подальших досліджень є зосередження на тому, як певні фактори чи виміри (наприклад, культурна залученість) впливають на залученість загалом та/або її окремі індивідуальні показники. Використання представлених у цій роботі даних допоможе сформулювати базу для нового дослідження та подальшого обговорення результатів.

Бібліографічні посилання

1. Биков В. Ю. Підвищення значущості інформаційно-комунікаційних технологій в освіті / Педагогіка і психологія. 2009. №1. С. 28–33.
2. Биков В. Ю., Кухаренко В. М., Сиротенко Н. Г., Рибалко О. В., Богачов Ю. М. Технологія створення дистанційного курсу: Навчальний посібник. Київ: Міленіум, 2008. 324 с.
3. Боднар С. В. Використання Інтернет-технологій у системі автономного вивчення професійно-орієнтованої іноземної мови студентами немовних спеціальностей / Інформаційні технології і засоби навчання. 2013. Том 34. № 2. С. 75–81.
4. Бугайчук К. Л. Массовые открытые дистанционные курсы: история, типология, перспективы / Высшее образование в России. 2013. № 3. С. 148–155.
5. Brunton J., Brown M., Costello E., Farrell O. Head start online: flexibility, transitions and student success / Educational Media International. 2018. Iss. 55(4). URL: <https://doi.org/10.1080/09523987.2018.1548783>.
6. Васильева И. А., Осипова Е. М., Петрова Н. Н. Психологические аспекты применения информационных технологий / Вопросы психологии. 2002. №3. С. 86.
7. Грушина І. В. Теоретичні та методологічні основи використання дистанційних технологій в контексті змішаного навчання / Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. Вип. 10 (1). Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. С. 28–34.
8. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Шевченко Л. С. Інтерактивні технології навчання у вищому педагогічному навчальному закладі : навч. посібник. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2013. 309 с.
9. Delaney L., Brown M. To walk invisible: Distance students in a dual mode university / Distance Education. 2018. Iss. 39(2), p. 209–223. <https://doi.org/10.1080/01587919.2018.1457948>.
10. Delahunty J., Verenikina I., Jones P. Socio-emotional connections: Identity, belonging and learning in online interactions / Technology, Pedagogy and Education. 2014. Iss. 23(2). p. 243–265. <https://doi.org/10.1080/1475939X.2013.813405>.
11. Kahn P. E. Theorising student engagement in higher education / British Educational Research Journal. 2014. Iss. 40(6), p. 1005–1018.
12. Kahu E. R., Stephens C., Zepke N., Leach L. Space and time to engage: Mature-aged distance students learn to fit study into their lives / International Journal of Lifelong Education. 2014. Iss. 33(4), p. 523–540. <https://doi.org/10.1080/02601370.2014.884177>.
13. Коваль Т. І. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності: навч.-метод. посіб. Київ.: Вид. центр НЛУ, 2009. 380 с.
14. Костенко І. Г. Використання Інтернет-ресурсів на уроках англійської мови / Таврійський вісник освіти. 2013. № 1 (41). С. 170–176.
15. Костікова І. І. Роль комп'ютерних технологій в навчанні студентів / Новий колегіум. 2006. № 2 (33). С. 55–63.
16. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання. Енциклопедичне видання. Київ: ТОВ Редакція «Комп'ютер», 2007. 128 с.
17. Лапінський В. Електронні засоби навчального призначення – світовий досвід й українська освіта / Вища освіта України. 2011. №3. С. 487–495.
18. Malinina I. Blended Learning of English Language: Combining Online and Face-to-Face Teaching / Infonomic Society. London, 2012. P. 247–251.
19. Морська Л. І. Інформаційні технології у навчанні іноземних мов : навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. 256 с.
20. Нітченко Г. М., Ховрич М. О. Аналіз використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі / Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. 2015. Вип. 130. С. 169–172

21. Носкова Н. В. Проблема мотивації педагогів до використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі / Комп'ютер у школі та сім'ї. 2009. №1. С. 6–10.
22. Палагутина М. А., Серповская И. С. Инновационные технологии обучения иностранным языкам / Проблемы и перспективы развития образования: материалы междунар. заоч. науч. конф. Пермь : Меркурий, 2011. С. 156–159.
23. Phirangee K., Malec A. Othering in online learning: An examination of social presence, identity, and sense of community / Distance Education. 2017. 38(2), p. 160–172. <https://doi.org/10.1080/01587919.2017.1322457>.
24. Плугатарьова О. І. Використання інтернет-контенту під час вивчення іноземної мови / Англійська мова та література. 2011. №11. С. 8-13.
25. Pun M. Use of Multimedia Technology in English Language Teaching / Crossing the Border: International Journal of Interdisciplinary Studies. 2013. №1. С. 29–38.
26. Титова С. В. Информационно-коммуникационные технологии в гуманитарном образовании: теория и практика. Пособие для студентов и аспирантов языковых факультетов университетов и вузов. М.: Издательский дом «Квинто-Консалтинг», 2009. 240 с.
27. Чередніченко Г. А., Шапран Л. Ю., Куниця Л. І. Мультимедійні технології у процесі викладання дисципліни «Іноземна мова» у вищих технічних навчальних закладах / Наукові записки. Серія: Педагогіка. 2011. № 4. С. 134-138.
28. Yoo S. J., Huang W. D. Engaging online adult learners in higher education: Motivational factors impacted by gender, age, and prior experiences / The Journal of Continuing Higher Education. 2013. № 61(3), p. 151–164. <https://doi.org/10.1080/07377363.2013.836823>.

References

1. Bykov, V. Yu. (2009). Pidvyshchennia znachushchosti informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii v osviti. *Pedagogy and psychology*, Iss. 1, 28–33. [in Ukrainian]
2. Bykov, V. Yu., Kukhareno, V. M., Syrotenko, N. H., Rybalko, O. V., Bohachov, Yu. M. (2008). *Tekhnolohiia stvorennia dystantsiinoho kursu*, Kyiv, Millennium, 324 p. [in Ukrainian]
3. Bodnar, S. V. (2013). Vykorystannia Internet-tekhnolohii u systemi avtonomnoho vyvchennia profesiino-orientovanoi inozemnoi movy studentamy nemovnykh spetsialnostei. *Information technology and training tools*. Iss. 2 (34), 75–81. [in Ukrainian]
4. Bugaychuk, K. L. (2013). Massovyye otkrytiye distantsionnye kursy: istoriya, tipologiya, perspektivy. *Vyishee obrazovanie v Rossii*, Iss. 3, 148–155. [in Russian]
5. Brunton, J., Brown, M., Costello, E., Farrell, O. (2018). Head start online: flexibility, transitions and student success. *Educational Media International*. 55(4). <https://doi.org/10.1080/09523987.2018.1548783>.
6. Vasilieva, I. A. (2002). Psihologicheskie aspekty primeneniya informatsionnykh tekhnologiy. *Issues of psychology*, Iss. 3, 86. [in Russian]
7. Hrushyna, I. V. (2016). Teoretychni ta metodolohichni osnovy vykorystannia dystantsiinykh tekhnolohii v konteksti zmishanoho navchannia. *Scientific notes. Series: Problems of methods of physical-mathematical and technological education*, Iss. 10 (1), P. 28–34. [in Ukrainian]
8. Hurevych, R. S. (2013). *Interaktyvni tekhnolohii navchannia u vyshchomu pedahohichnomu navchalnomu zakladi*. Vinnytsia, Planer LLC, 309 p.
9. Delaney, L., Brown, M. (2018). To walk invisible: Distance students in a dual mode university. *Distance Education*, 39(2), 209–223. <https://doi.org/10.1080/01587919.2018.1457948>.
10. Delahunty, J., Verenikina, I., Jones, P. (2014). Socio-emotional connections: Identity, belonging and learning in online interactions. *Technology, Pedagogy and Education*, 23(2), 243–265. <https://doi.org/10.1080/1475939X.2013.813405>.
11. Kahn, P. E. (2014). Theorising student engagement in higher education. *British Educational Research Journal*, 40(6), 1005–1018.
12. Kahu, E. R., Stephens, C., Zepke, N., Leach, L. (2014). Space and time to engage: Mature-aged distance students learn to fit study into their lives. *International Journal of Lifelong Education*, 33(4), 523-540. <https://doi.org/10.1080/02601370.2014.884177>.
13. Koval, T. I. (2009). *Pidhotovka vykladachiv vyshchoi shkoly: informatsiini tekhnolohii u pedahohichnii diialnosti*, Kyiv, NLU publishing center, 380 p. [in Ukrainian]
14. Kostenko, I. H. (2013). Vykorystannia Internet-resursiv na urokakh anhliiskoi movy. *Tavriiskyi visnyk osvity*, Iss. 1 (41), 170-176. [in Ukrainian]
15. Kostikova, I. I. (2006). Rol kompiuternykh tekhnolohii v navchanni studentiv // Novyi kolehium, Iss. 2 (33), 55-63. [in Ukrainian]
16. Kukhareno, V. M. (2007). *Dystantsiine navchannia*. *Entsyklopedychne vydannia*, Kyiv, «Computer» Publishing center, 128 p. [in Ukrainian]
17. Lapinsky, V. (2011). Elektronni zasoby navchalnoho pryznachennia – svitovyi dosvid y ukrainska osvita. Higher education of Ukraine, Iss. 3, 487-495. [in Ukrainian]
18. Malinina, I. (2012). Blended Learning of English Language: Combining Online and Face-to-Face Teaching. *Infonomic Society*, London, 247–251.
19. Morska, L. I. (2008). *Informatsiini tekhnolohii u navchanni inozemnykh mov*. Ternopil, Aston, 256 p. [in Ukrainian]
20. Nitchenko, H. M., Khovrych, M. O. (2015). Analiz vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii u navchalnomu protsesi. *Journal of Chernihiv national pedagogical university*, Iss. 130, 169-172. [in Ukrainian]
21. Noskova, N. V. (2009). Problema motyvatsii pedahohiv do vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii u navchalnomu protsesi. *Computer in school and family*, Iss. 1, 6-10. [in Ukrainian]
22. Palagutina, M. A. (2011). Innovatsionnyie tekhnologii obucheniya inostrannym yazyikam. *Problems and prospects of the*

- development of education: papers of international extramural scientific conference. Perm, Merkuriy, 156-159. [in Russian]
23. Phirangee, K., Malec, A. (2017). Othering in online learning: An examination of social presence, identity, and sense of community. *Distance Education*, 38(2), 160–172. <https://doi.org/10.1080/01587919.2017.1322457>.
 24. Pluhatarova, O. I. (2011). Vykorystannia internet-kontentu pid chas vyvchennia inozemnoi movy. *English language and literature*, Iss. 11. 8-13. [in Ukrainian]
 25. Pun, M. (2013). Use of Multimedia Technology in English Language Teaching. *Crossing the Border: International Journal of Interdisciplinary Studies*, Iss. 1. 29-38.
 26. Titova, S. V. (2009). *Informatsionno-kommunikatsionnye tehnologii v gumanitarnom obrazovanii: teoriya i praktika*. Posobie dlya studentov i aspirantov yazykovykh fakul'tetov universitetov i vuzov, Moscow, Kvinto-Consulting, 240 p. [in Russian]
 27. Cherednichenko, H. A., Shapran, L. Yu., Kunytsia, L. I. (2011). Multymediini tekhnolohii u protsesi vykladannia dystsypliny «Inozemna mova» u vyshchikh tekhnichnykh navchalnykh zakladakh. *Scientific notes. Series: Pedagogy*, Iss. 4, 134-138. [in Ukrainian]
 28. Yoo, S. J., Huang, W. D. (2013). Engaging online adult learners in higher education: Motivational factors impacted by gender, age, and prior experiences. *The Journal of Continuing Higher Education*, 61(3), 151–164. <https://doi.org/10.1080/07377363.2013.836823>.

Щеглова Алла Олександрівна,

старший викладач кафедри ділової іноземної мови та міжнародної комунікації,
Національний університет харчових технологій,
м. Київ, вул. Володимирська, 68, 01033.
Тел. +38097 297 35 79. E-mail: alla2704@i.ua

Shcheglova Alla Oleksandrivna,

Senior Teacher of Department of Business Foreign Language and International Communication,
National university of food technologies,
Volodymyrska str, 68, Kyiv, Ukraine, 01033.
Tel. +38097 297 35 79. E-mail: alla2704@i.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6632-2753>
Researcher ID: F-5469-2019

Гаркуша Олена Олександрівна,

старший викладач кафедри ділової іноземної мови та міжнародної комунікації,
Національний університет харчових технологій,
м. Київ, вул. Володимирська, 68, 01033.
Тел. +38095 312 43 74. E-mail: elena.garkusha1990@gmail.com

Harkusha Olena Oleksandrivna,

Senior Teacher of Department of Business Foreign Language and International Communication,
National university of food technologies,
Volodymyrska str, 68, Kyiv, Ukraine, 01033.
Tel. +38095 312 43 74. E-mail: elena.garkusha1990@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2264-2517>
Researcher ID: AAB-2127-2022

Citation (APA):

Shcheglova A., Harkusha O. (2022). Strategies to Improve Student Engagement During Online Foreign Language Lessons. *Engineering and Educational Technologies*, 10 (1), 18–29. doi: <https://doi.org/10.30929/2307-9770.2022.10.01.02>

Цитування (ДСТУ 8302:2015):

Щеглова А. О., Гаркуша О. О. Стратегії покращення залученості студентів під час онлайн занять з іноземної мови / Інженерні та освітні технології. 2022. Т. 10. № 1. С. 18–29. doi: <https://doi.org/10.30929/2307-9770.2022.10.01.02>

Обсяг статті: сторінок – 12 ; умовних друк. аркушів – 1,738.